

Dr hab. Helena Żakowska-Henzler, prof. INP

Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk, Polska

ORCID: 0000-0001-9318-5021

helena.zakowska-henzler@inp.pan.pl

Prawo patentowe a nowe technologie – w dwudziestoleciu polskiego członkostwa w UE. Czy coś się zmienia? Czy coś zmienić się powinno?*

Patent law and new technologies – in the twenty years of Polish membership in the EU: Is anything changing? Should anything change?

Abstract: The focus of this article is on the impact of technological progress – particularly the emergence of technologies that unlock new areas and forms of activity for people – on the model of patent protection, its rules and principles. These latest developments and the controversy surrounding them are presented in the context of two rival concepts and the assumptions arising from them as to the role and functions of patent protection in the legal and social system. According to one, patent protection is an instrument for carrying out objectives dictated by the public interest; according to the other, patent protection is an end in itself, and its results align with the public interest.

An analysis of patent law documents, decisions of patent authorities, case law and the work of scholars justifies the conclusion that these two – significantly different – concepts are reflected therein. Such a situation not only hinders the application of existing law to known types of technology, especially invoking purposive and functional interpretations of the law, but also makes

* Artykuł zawiera tezy referatu wygłoszonego na konferencji naukowej *20 lat minęło jak jeden dzień? Prawne aspekty członkostwa Polski w Unii Europejskiej w dwudziestą rocznicę akcesji*, która odbyła się 15 kwietnia 2024 r. w Warszawie.

it impossible to prepare patent law for the emergence of future technologies in as yet unknown areas. It therefore seems highly desirable to rethink the role of patent protection and then review the existing model in terms of its compatibility with findings on the purpose of this protection and its function now and in the future.

Keywords: patent, biotechnology inventions, blockchain, artificial intelligence, human rights

Abstrakt: Artykuł poświęcony jest wpływowi, jaki wywiera postęp techniczny, a zwłaszcza pojawianie się takich technologii, które otwierają przed ludźmi nowe obszary i formy aktywności, na model ochrony patentowej, jego reguły i zasady. Zarówno te zmiany, jak i towarzyszące im kontrowersje, przedstawiono w świetle dwóch konkurujących ze sobą koncepcji i wynikających z nich założeń co do roli i funkcji ochrony patentowej w systemie prawnym i społecznym. W myśl jednej z nich ochrona patentowa jest instrumentem służącym realizacji celów dyktowanych interesem publicznym; w myśl drugiej – ochrona patentowa jest celem, a jego osiągnięcie wywołuje skutki zgodne z interesem publicznym. Analiza aktów prawa patentowego, decyzji organów patentowych, orzecznictwa, a także wypowiedzi przedstawicieli doktryny uzasadnia wniosek, iż znajdują w nich odzwierciedlenie obie te – istotnie różniące się – koncepcje. Stan taki utrudnia nie tylko stosowanie obowiązującego prawa w odniesieniu do znanych już rodzajów technologii, ograniczając możliwość i efektywność powoływania się na celowościową i funkcjonalną wykładnię przepisów, ale także czyni niemożliwym przygotowanie prawa patentowego na pojawienie się technologii z nieznanymi nam jeszcze obszarów. Dlatego wysoce pożądane wydaje się ponowne przemyślenie roli ochrony patentowej, a następnie weryfikacja istniejącego modelu przez pryzmat jego zgodności z ustaleniami co do celu tej ochrony i jej funkcji.

Słowa kluczowe: patent, wynalazki biotechnologiczne, blockchain, sztuczna inteligencja, prawa człowieka

1. Wprowadzenie

Relacja wskazana w tytule jest *prima facie* oczywista: prawo patentowe stymuluje powstawanie nowych technologii – reguły i przesłanki przyznawania wyłączności do nowych rozwiązań stanowią zachętę do ich tworzenia, w tym i finansowania prac nad nimi. Jest to powszechny i ugruntowany sposób uzasadniania ochrony patentowej. Jednak można dostrzec także przeciwny kierunek oddziaływania – nowe technologie, nowe rodzaje osiągnięć wpływają na reguły ochrony patentowej¹. Wyróżnić można dwa rodzaje takiego wpływu. Jeden polega po prostu na poszerzeniu zakresu oddziaływania prawa patentowego na nowe rodzaje osiągnięć. Taki charakter miało np. włączenie do kategorii przedmiotów patentowalnych produktów chemicznych, produktów farmaceutycznych czy rozwiązań dotyczących materii żywej. Drugi rodzaj, ten któremu poświęcony jest artykuł, to wpływ, którego skutkiem są zmiany zasad prawa patentowego, w tym przede wszystkim założeń co do jego celu oraz funkcji. Taki wpływ dostrzec można, gdy pojawiają się technologie, których objęcie ochroną patentową na gruncie istniejących reguł i zasad jest w ogóle niemożliwe lub też ze względu na ich odmienność od technologii, na potrzeby których stworzono system ochrony patentowej, ich kwalifikacja prawnopatentowa rodzi wątpliwości i kontrowersje, które trudno rozstrzygnąć, powołując się na ustalone koncepcje i pojęcia prawa patentowego. Najwyraźniej zjawisko to rysuje się na tle technologii, które otwierają nowe obszary i rodzaje aktywności ludzkiej – wcześniej ludziom niedostępne – lub są podstawą kształtowania nowych rodzajów stosunków społecznych. Jednak niekiedy taki wpływ zaobserwować można także w przypadku takich technologii, które choć dotyczą znanych obszarów aktywności ludzkiej, to ze względu na swoje nowatorstwo, powodują zasadniczy wzrost zarówno ekonomicznego, jak i społecznego znaczenia takiej działalności.

Dwudziesta rocznica przystąpienia Polski do UE skłania do postawienia pytania o takie zmiany prawa patentowego, wprowadzane, jak też i rozważane w Polsce ze względu i w związku z członkostwem w UE. Rocznicą uzasadnia uwzględnienie zmian, które można przypisać dwóm okresom. Pierwszy to lata przystępowania Polski do UE, drugi – czasy obecne.

Przystępowanie Polski do UE to przełom XX i XXI w., gdyż od początku lat 90. XX w. trwały przygotowania do tej akcesji, a w tym dostosowywanie

¹ A. Peukert, *Fictitious commodities: A theory of intellectual property inspired by Karl Polanyi's „Great Transformation”*, „Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal” 2019, t. 29, nr 4, p. 1151, <https://ir.lawnet.fordham.edu/iplj/vol29/iss4/4> [dostęp: 2.06.2024].

prawa polskiego do prawa UE, do standardów obowiązujących w tym prawie, a finał tych działań nastąpił w 2004 r. Był to zarazem czas rozwoju nowych technologii rewolucjonizujących stosunki społeczne (przede wszystkim tzw. nowoczesnej biotechnologii oraz technik informatycznych), a w konsekwencji i nasilenia kontrowersji wokół ich prawnopatentowej kwalifikacji. Rezultatem dyskusji i sporów były zmiany prawa patentowego nakierowane na łagodzenie, a nawet eliminację barier uniemożliwiających patentowanie tego rodzaju osiągnięć. Była to tendencja globalna, obejmująca także prawo UE oraz prawo patentowe obowiązujące na terytorium UE. Zmiany te stawały się elementem standardu w zakresie unijnego prawa patentowego, który uwzględniano, dostosowując do niego polskie prawo patentowe. Drugi, uwzględniony w artykule okres, to czasy współczesne. Tempo postępu technicznego, jego charakter i kierunki sprawiają, że określane są one mianem IV rewolucji przemysłowej. Jakkolwiek nowe „rewolucyjne” technologie trzeciej dekady XXI w. również związane są z szeroko pojmowaną biotechnologią i technologiami informatycznymi (np. sposoby uzyskiwania roślin o pożądanym cechach, blockchain, Internet rzeczy, AI), to kontrowersje, jakich są one przedmiotem na gruncie prawa patentowego, a także zmiany i postulaty zmian prawa patentowego, różnią się od tych sprzed dwudziestu laty.

Identyfikacja zarówno wprowadzanych, jak i postulowanych, zmian reguł ochrony patentowej, uzasadnianych potrzebą dostosowania prawa patentowego do specyfiki nowych pionierskich rozwiązań, nie służy jedynie przedstawieniu procesu kształtowania się tej gałęzi prawa. Pozwala ona bowiem z jednej strony ocenić te zmiany przez pryzmat ich zgodności z założeniami dotyczącymi celu i funkcji systemów patentowych, a z drugiej – może stać się elementem rozważań na temat przydatności modelu bazującego na takich tradycyjnych założeniach w odniesieniu do nowych technologii i nowych obszarów oraz form aktywności ludzkiej.

2. Okres przystępowania Polski do UE

2.1. Prawo patentowe na terytorium UE

Podstawowe koncepcje i pojęcia charakterystyczne dla współczesnego prawa patentowego ustalono w końcu XVIII w. – były one jednolite dla osiągnięć ze wszystkich dziedzin, a przez znaczną część historii tego prawa pozostawały niezmiennie i niekwestionowane. Sytuacja nie uległa zmianie nawet w XIX w.,

który jako „wiek elektryczności i pary”, postrzegany był wówczas jako czas rewolucyjnego postępu technicznego. Dopiero w połowie XX w., gdy w wyniku gwałtownego rozwoju tzw. nowoczesnej biotechnologii oraz technik informatycznych, osiągnięcia z tych dziedzin stały się znaczącym i cennym elementem działalności gospodarczej, zaczęto zgłaszać wątpliwości, co do tego, czy ugruntowane koncepcje i reguły ochrony patentowej są do tych nowych dziedzin dostosowane. Początkowo jednak wątpliwości i kontrowersje wokół ich prawnopatentowej kwalifikacji nie pociągały za sobą zmian prawa patentowego. Nawet jeśli w decyzjach organów patentowych i orzeczeniach sądowych zdarzały się odstępstwa od ustalonych reguł (dotyczyły m.in. patentowalności organizmów żywych), to podkreślano ich wyjątkowy charakter uzasadniony szczególnymi okolicznościami konkretnego zgłoszenia patentowego.

Takie klasyczne i tradycyjne podejście znajdowało także odzwierciedlenie w prawie patentowym obowiązującym na terytorium UE w czasie przystępowania Polski do UE. Zaznaczyć przy tym należy, że w 2004 r. prawo patentowe zasadniczo pozostawało w kompetencjach państw członkowskich. Nie było objęte harmonizacją w takim zakresie, jak niektóre inne prawa własności intelektualnej ani nie istniał patent unijny jako prawo jednolite na wzór unijnego prawa ochronnego do znaku towarowego² czy wzoru przemysłowego³. Nie znaczy to, że nie było standardów w tym zakresie określanych jako „unijne”. Po pierwsze, wyznaczała je Konwencja o patencie europejskim⁴. Jej znaczenie dla kształtowania unijnych standardów prawnopatentowych wynika z tego, że jakkolwiek jest to umowa międzynarodowa, a nie akt prawa unijnego, to wszystkie państwa UE mają obowiązek przystąpienia do niej. Ustanowiono w niej szczególnie tryb udzielania patentów określanych mianem europejskich. Decyzję na podstawie postanowień Konwencji, w której określono przesłanki patentowalności oraz zdolności patentowej, podejmuje Europejski Urząd Patentowy (EUP). W decyzji o udzieleniu patentu wskazane są, zgodnie z wnioskiem ubiegającego się o patent, państwa, w których patent europejski wywołuje sku-

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1001 z dnia 14 czerwca 2017 r. zmieniającym rozporządzenie 207/2009 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego, Dz. Urz. UE L 154, 16.06.2017, s. 1–99.

³ Rozporządzenie Rady (WE) 6/2002 z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych, Dz. Urz. UE L 3, 5.01.2002, s. 1–14.

⁴ Konwencja o udzieleniu patentów europejskich (Konwencja o patencie europejskim), sporządzona w Monachium 5 października 1973 r., zmieniona aktem zmieniającym artykuł 63 Konwencji z 17 grudnia 1991 r. oraz decyzjami Rady Administracyjnej Europejskiej Organizacji Patentowej z 21 grudnia 1978 r., 13 grudnia 1994 r., 20 października 1995 r., 5 grudnia 1996 r. oraz 10 grudnia 1998 r., wraz z Protokołami stanowiącymi jej integralną część, Dz.U. 2004 Nr 79, poz. 737; dalej Konwencja, EKP.

tek. Po zakończeniu postępowania przed EUP jednolita decyzja „rozpada się” na odrębne patenty, podlegające na terytorium każdego z państw wskazanych w zgłoszeniu takiej samej ochronie, jak patenty udzielone przez krajowe organy patentowe. W konsekwencji na terytorium całej UE obowiązywał dwutorowy system udzielania patentów: patenty europejskie udzielane przez EUP na podstawie EKP oraz patenty krajowe udzielane przez krajowe organy patentowe na podstawie krajowych ustaw. Ze względu na usytuowanie EKP w systemie patentowym na terytorium UE wszystkie krajowe ustawy patentowe wykazują daleko posuniętą zgodność z postanowieniami Konwencji w części określającej przesłanki patentowalności i zdolności patentowej. W tym zakresie Konwencja stała się istotnym czynnikiem harmonizacji prawa patentowego w szczególności w państwach UE, jakkolwiek nie jest to akt prawa unijnego.

Nieliczne w początku XXI w. unijne unormowania dotyczące prawa patentowego miały charakter punktowy – dotyczyły jedynie jego wybranych aspektów⁵. Na tym tle wyjątkowy charakter miała uchwalona w 1998 r. dyrektywa 98/44 harmonizująca prawo patentowe w zakresie wynalazków biotechnologicznych⁶. Obejmuje ona bowiem wiele aspektów ochrony prawnopatentowej osiągnięć z jednej dziedziny – biotechnologii, w tym w szczególności przedmiot ochrony i jej zakres. Dyrektywa ta była odpowiedzią na pojawienie się w wyniku rozwoju nowoczesnej biotechnologii nowego obszaru aktywności ludzkiej i związanego z nim nowego rodzaju osiągnięć. Możliwe okazało się zidentyfikowanie w sposób w przeszłości niedostępny właściwości materiału biologicznego samoistnie występującego w naturze, jego wyizolowanie. Pojawiły się też możliwości ingerowania, w tym na poziomie subkomórkowym, w procesy zachodzące w organizmach żywych i przemysłowe wykorzystywanie takich procesów. Oczywiście było dążenie dysponentów takich osiągnięć do zapewnienia sobie wyłączności ich gospodarczej eksploatacji. Tymczasem w świetle powszechnych i ugruntowanych założeń oraz koncepcji prawa patentowego,

⁵ Np. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 1610/96 z dnia 23 lipca 1996 r. dotyczące stworzenia dodatkowego świadectwa ochronnego dla środków ochrony roślin, Dz. Urz. UE L 198, 8.08.1996, s. 30–35 ze zm.; rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 469/2009 z dnia 6 maja 2009 r. dotyczące dodatkowego świadectwa ochronnego dla produktów leczniczych, Dz. Urz. UE L 152, 16.06.2009, s. 1–10, ze zm.; dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej, Dz. Urz. UE L 157, 30.04.2004, s. 45–86 ze zm. – termin jej implementacji określono na 2006 r. Standard unijny obejmował także instytucję regionalnego wyczerpania patentu ukształtowaną i wypracowaną w orzecznictwie TS, por. wyrok TS z 31 października 1974 r., C-15/74, *Centrafarm BV i in. p. Sterling Drug*, EU:C:1974:114.

⁶ Dyrektywa 98/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 lipca 1998 r. w sprawie ochrony prawnej wynalazków biotechnologicznych, Dz. Urz. UE L 213, 30.07.1998, s. 13–21.

a także literalnego brzmienia przepisów prawa patentowego, w tym obowiązujących na terytorium UE, patentowalność znacznej części takich osiągnięć była wykluczona, a co najmniej nieoczywista. Szczególne kontrowersje budziła dopuszczalność uzyskania patentu skutkującego wyłącznością korzystania z materiału biologicznego samoistnie występującego w naturze, a przez człowieka jedynie wyizolowanego. Powszechny w skali globalnej zakaz patentowania przedmiotów odkryć oraz równie powszechnie ugruntowana treść prawnopatentowego pojęcia „odkrycie” wykluczały możliwość objęcia takiego materiału biologicznego *per se* wyłącznością patentową⁷. Przedmiotem patentu mogły być jedynie sposoby jego pozyskiwania lub wykorzystywania. Jednak tak określony przedmiot wyłączności, zdaniem dysponentów osiągnięć, w postaci identyfikacji i wyizolowania materiału biologicznego z naturalnego środowiska, nie chronił ich przed konkurencją w sposób, jaki powinna zapewniać ochrona patentowa. O pozycji rynkowej w danym rodzaju działalności gospodarczej decydował bowiem dostęp do takiego materiału biologicznego (m.in. sekwencje DNA, określone rodzaje komórek, np. komórki macierzyste), którego właściwości, a w konsekwencji i zastosowanie przemysłowe (przeznaczenie) zostały zidentyfikowane, stawał się on bowiem niezbędnym i niezastępowalnym „surowcem”.

Dlatego wraz z rozwojem nowoczesnej biotechnologii nasiliły się zastrzeżenia co do zasadności tradycyjnej koncepcji wynalazku jako rozwiązania stworzonego przez człowieka, a więc uzależniania statusu prawnopatentowego rozwiązania od roli człowieka w procesie jego powstania. Argumentowano, że takie kryterium hamuje stymulujące oddziaływanie ochrony patentowej na rozwój gospodarki, gdyż uniemożliwia ochronę takich rozwiązań, które są dla jej innowacyjności kluczowe. Chociaż propozycje odejścia od tradycyjnej koncepcji wynalazku spotykały się z szerokim sprzeciwem, to jednak już na przełomie XX i XXI w. doszło do upowszechnienia w odniesieniu do osiągnięć biotechnologicznych nowej koncepcji wynalazku, obejmującej niektóre spośród osiągnięć wcześniej powszechnie zaliczanych do odkryć, czyli osiągnięć niepatentowalnych.

Na gruncie prawa UE kontrowersje wokół kwalifikacji prawnopatentowej tego rodzaju osiągnięć biotechnologicznych rozstrzygnięto w przywołanej wyżej dyrektywie 98/44/WE. Zgodnie z jej art. 3 ust. 2 przedmiotem wynalazku może być materiał biologiczny wyizolowany ze swojego naturalnego środowiska lub wyprodukowany przy pomocy sposobu technicznego, nawet jeśli poprzednio występował w naturze⁸. Podkreślić należy, że wprowadzeniu

⁷ Szerzej na ten temat w M. du Vall, H. Żakowska-Henzler, *Wynalazek*, [w:] R. Skubisz (red.), *Prawo własności przemysłowej*, System Prawa Prywatnego 14a, C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 239–342.

⁸ Odrębnie w art. 5 ust. 2 dyrektywy 98/44/WE, reguła ta została potwierdzona w odniesieniu do materiału biologicznego pochodzącego z ciała ludzkiego.

takich przepisów nie towarzyszyło uchylenie zakazu patentowania odkryć. Poszerzono natomiast prawnopatentową kategorię wynalazków, zmieniając kryteria odróżnienia wynalazków od odkryć. O ile wcześniej decydujące było to, czy rozwiązanie zostało przez człowieka stworzone (wynalazek), czy tylko ujawnił on jego istnienie (odkrycie), to na gruncie tej nowej koncepcji – koncepcji wynalazku biotechnologicznego – podstawą stwierdzenia przynależności do prawnopatentowej kategorii wynalazku osiągnięcia w postaci materiału biologicznego wystarczy jego wyizolowanie i wskazanie sposobu jego zastosowania. Wobec zakresu przedmiotowego dyrektywy 98/44/WE, która ma zastosowanie wyłącznie do wynalazków biotechnologicznych, można stwierdzić, że w prawie patentowym obok tradycyjnej koncepcji wynalazku ustanowiona została nowa koncepcja wynalazku biotechnologicznego⁹.

Ustalone w dyrektywie 98/44 reguły prawnopatentowej kwalifikacji osiągnięć biotechnologicznych już w 1999 r. implementowano na grunt prawa patentu europejskiego, co miało zapewnić zgodność tego prawa z krajowym prawem patentowym państw UE¹⁰.

Jakkolwiek, zgodnie z deklaracją zawartą w motywach dyrektywy 98/44/WE, nie ustanawia ona nowych reguł ochrony patentowej, a jedynie służy dostosowaniu istniejącego prawa do specyfiki osiągnięć biotechnologicznych, to zmiana ta dotyczy fundamentalnych założeń ochrony patentowej – jej uzasadnienia zarówno pragmatycznego (funkcjonalnego), jak i aksjologicznego. Tradycyjna koncepcja wynalazku pozostawiała bowiem poza zakresem ochrony patentowej wszystkie te rozwiązania, które jako samoistnie występujące w naturze winny pozostawać dostępne dla wszystkich ludzi. Wobec tego, że nie stworzył ich żaden człowiek, żaden człowiek nie „zasługuje” na nagrodę w postaci prawa wyłącznego do nich, a co nie mniej ważne, uznawano, że przyznanie wyłączności hamować będzie dalszy postęp bazujący na ich wykorzystywaniu, a więc wywoływałoby skutek przeciwny celowi ochrony patentowej¹¹.

⁹ Wynalazki, których przedmiotem jest produkt składający się z materiału biologicznego lub zawierającego taki materiał, lub sposobu, za pomocą którego materiał biologiczny jest produkowany, przetwarzany lub wykorzystywany (art. 3 ust.1 dyrektywy 98/44/WE).

¹⁰ Temu celowi służyła zmiana regulaminu wykonawczego do EKP (The Implementing Regulations to the European Patent Convention) wprowadzona uchwałą Rady Administracyjnej Europejskiej Organizacji Patentowej z 16 czerwca 1999 r – OJ EPO 1999/8-9, <https://www.epo.org/en/legal/official-journal/1999/08-09.html> [dostęp: 26.06.2023].

¹¹ Szerzej na temat tej zmiany, jej uwarunkowań i skutków zob. m.in. H. Żakowska-Henzler, *Wynalazek biotechnologiczny. Przedmiot patentu*, Warszawa 2006, s. 113–133.

Jak zasygnalizowano wyżej, przełom XX i XXI w. to także czas intensywnego rozwoju i upowszechniania gospodarczej eksploatacji technik i technologii informatycznych¹². Również uzyskanie wyłączności patentowej rozwiązań z tej dziedziny napotykało na przeszkody wynikające z tradycyjnej koncepcji wynalazku. Nie tylko bowiem w myśl ugruntowanego i powszechnego poglądu do wynalazków nie zaliczano tzw. rozwiązań abstrakcyjnych, czyli takich, które nie polegają na oddziaływaniu na materię, ale już w latach 70. XX w. wiele ustaw patentowych zawierało przepisy wyraźnie wykluczające patentową ochronę programów komputerowych, jako przedmiotów niebędących wynalazkami. Takie postanowienie zawierała też i wciąż zawiera także EKP (art. 52 ust. 2 pkt c¹³), a także krajowe ustawy patentowe wielu państw, w tym wzorowanych na EKP ustawach państw UE¹⁴. Jednak wraz z rozwojem technik komputerowych, a przede wszystkim wraz z upowszechnianiem ich zastosowania i wzrostem ich gospodarczego znaczenia, w polityce zarówno EUP, jak i krajowych organów patentowych państw UE, postępowała liberalizacja podejścia do wniosków patentowych dotyczących programów komputerowych¹⁵. W rezultacie udzielano coraz więcej patentów skutkujących wyłącznym prawem do korzystania z programów komputerowych, mimo że nie kwestionowano obowiązywania przepisów wyłączających programy komputerowe poza zakres pojęcia wynalazku. Przyjmowano jednak taką ich interpretację, w wyniku której każdy program komputerowy określony w zastrzeżeniach jako zapisany na materialnym nośniku, implementowany na jakimkolwiek sprzęcie komputerowym, uznawany był za wynalazek¹⁶. Mimo stopniowego upowszechniania się takiej interpretacji, jej zgodność zarówno z obowiązującymi przepisami, jak i z celem, jakiemu służyło wyłączenie dopuszczalności

¹² Techniki informatyczne – wiedza o projektowaniu i eksploatacji sprzętu cyfrowego oraz oprogramowania wykorzystująca technologie informatyczne. Technologie informatyczne – sposoby działania i projektowania sprzętu cyfrowego oraz oprogramowania z wykorzystaniem techniki cyfrowej. Zob. Definicje podstawowych pojęć związanych z techniką i technologią, <https://rjp.pan.pl/deutsh/2040-definicje-podstawowych-pojec-zwiazanych-z-technika-i-technologie> [dostęp: 2.06.2024].

¹³ Zgodnie z art. 52 ust. 2 pkt c. EKP: uważa się za wynalazki „schematów, zasad i metod przeprowadzania procesów myślowych, rozgrywania gier lub prowadzenia działalności gospodarczej oraz programów komputerowych”.

¹⁴ Programy komputerowe w UE, zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/24/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych, Dz. Urz. UE L 111, 5.05.2009, s. 16–22, objęte były (i są) ochroną na podstawie prawa autorskiego.

¹⁵ Takie podejście rysowało się już w końcu XX w., np. w decyzjach istotny zwrot w tym kierunku dokonał się już w XX w. w decyzji izby odwoławczej EPO z 1 lipca 1998 r., T-1173/97, *Computer program product/IBM*, EP:BA:1998:T117397.19980701 oraz w decyzji EPO z 4 lutego 1999 r., T-0935/97, *Computer program product/IBM*, EP:BA:1999:T093597.19990204.

¹⁶ Szerzej na ten temat zob. M. du Vall, H. Żakowska-Henzler, *Wynalazek...*, dz. cyt.

patentowania programów komputerowych, budziła zastrzeżenia i wątpliwości. W konsekwencji prawnopatentowy status programów komputerowych i rozwiązań, w których znajdowały one zastosowanie, był na terytorium UE zróżnicowany i niepewny. Dla wyeliminowania tego niepożądanego stanu podjęto próbę normatywnego poszerzenia prawnopatentowej kategorii wynalazku przez włączenie do niej programów komputerowych, która nie powiodła się¹⁷, podobnie jak i wcześniejsze starania o usunięcie programów komputerowych z zawartego w art. 52 EKP katalogu rozwiązań niebędących wynalazkami. Mimo to na terytorium UE coraz powszechniej przepisy określające przesłanki patentowalności, a zwłaszcza wymagania technicznego charakteru rozwiązania, interpretowano w sposób wzorowany na polityce EUP, a więc prowadzący do marginalizacji lub wręcz niweczenia zakazu patentowania programów komputerowych. Zaznaczyć jednak warto, że ze względu na nieobligatoryjny charakter tej zmiany interpretacji przepisów (w odróżnieniu do tych dotyczących wynalazków biotechnologicznych), tempo upowszechnienia takiego podejścia w UE, a także w EUP, było zróżnicowane¹⁸.

2.2. Prawo patentowe w Polsce

Prawo patentowe był to jeden z obszarów, zgodnie z Układem o stowarzyszeniu Polski z UE z 1991 r.,¹⁹ należących do dziedzin tzw. priorytetowych. Jego dostosowywanie do standardów UE (wówczas jeszcze WE) rozpoczęto jeszcze w XX w. Obowiązywała wówczas ustawa o wynalazczości z 1972 r. w pewnym stopniu wzorowana na koncepcjach stanowiących podstawę EKP²⁰. Nowelizując tę ustawę w 1992 r., wyeliminowano z polskiego prawa obowiązujący w nim wcześniej, występujący także na gruncie innych porządków prawnych, zakaz patentowania środków żywności, środków leczniczych i związków chemicznych²¹.

¹⁷ W 2002 r. Komisja Europejska przedstawiła projekt dyrektywy ustanawiającej patentowalność programów komputerowych, (COM (2002) 92). Został on jednak odrzucony przez Parlament Europejski w 2005 r.

¹⁸ Szerzej zob. Opinia Rozszerzonej Izby Odwoławczej w sprawie G 0003/08 z dnia 12 maja 2010 r., EP:BA:2009:G000308.20091016.

¹⁹ Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z drugiej strony, sporządzony w Brukseli 16 grudnia 1991 r., Dz.U. 1994 Nr 11, poz. 38 – umowa weszła w życie 1 lutego 1994 r. (część handlowa 2 lata wcześniej).

²⁰ Ustawa z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości, Dz.U. 1972 Nr 43, poz. 272 – wykazywała ona podobieństwo z EKP, w której przesłanki zdolności patentowej bazowały na postanowieniach Konwencji strasburskiej z 1967 r.

²¹ Ustawa z dnia 30 października 1992 r. o zmianie ustawy o wynalazczości i ustawy o Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1993 Nr 4, poz. 14.

Ustawa o wynalazczości zastąpiona została w 2000 r. ustawą Prawo własności przemysłowej (p.w.p.)²², której przepisy określające przesłanki patentowalności i zdolności patentowej wzorowane były na postanowieniach EKP.

W Polsce, przed przystąpieniem do UE, obowiązywała tradycyjna koncepcja wynalazku jako przedmiotu patentowalnego i tradycyjne rygorystyczne kryteria odróżnienia wynalazku jako przedmiotu patentowalnego od osiągnięć, które do tej kategorii nie są zaliczane. Dlatego bezsporna była niedopuszczalność uczynienia przedmiotem patentu materiału biologicznego, który nie został przez człowieka stworzony, a tylko wyizolowany z naturalnego środowiska²³, jak również programu komputerowego. Oba te rodzaje osiągnięć zostały wyszczególnione *expressis verbis* w katalogu przedmiotów niebędących wynalazkami (art. 28 ust. 1 pkt 1 i 5 p.w.p.). Jednak już w 2002 r., nowelizując p.w.p.²⁴, wprowadzono do niego przepisy implementujące dyrektywę 98/44/WE. Tym samym istotnie zmieniono polskie prawo patentowe, m.in. przez odejście od ustalonego sposobu i kryteriów delimitacji odkryć i wynalazków, a więc rozwiązań niepatentowalnych i patentowalnych. Wynalazkom biotechnologicznym poświęcono odrębny rozdział V, a nowa koncepcja wynalazku biotechnologicznego znalazła odzwierciedlenie w art. 93¹ pkt 1, 93² ust. 1 pkt 1 i 2 p.w.p.

Znacznie dłużej w polskim prawie utrzymywało się tradycyjne, a więc rygorystyczne podejście do kwalifikacji prawnopatentowej programów komputerowych. Stanowisko to znajdowało podstawę w literalnym brzmieniu przepisów (art. 28 ust. 1 pkt 5 p.w.p. wyraźnie wyłącza programy komputerowe *per se* poza zakres kategorii wynalazku) oraz w ich funkcjonalnej i celowościowej interpretacji. Z czasem jednak zarysowały się w polskim prawie dwa odmienne nurty: rygorystyczny – prezentowany przez Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej (UPRP) oraz liberalny – wzorowany na polityce EUP – prezentowany przez NSA²⁵, bazujący na poglądzie, jakoby państwa członkowskie Europejskiej Organizacji Patentowej obowiązane były stosować interpretację Konwencji przyjętą w EPO. Pomijając ocenę trafności każdego z tych stanowisk, stwierdzić można, że ta oczywiście niepożądana rozbieżność została wyeliminowana dopiero w 2023 r.

²² Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, Dz.U. 2001 Nr 49, poz. 508.

²³ A. Szajkowski, S. Sołtysiński, T. Szymanek, *Komentarz do prawa wynalazczego*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1990, komentarz do art. 2, s. 11.

²⁴ Odpowiednie przepisy zostały przyjęte w nowelizacji ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej. Rozdział 9 został dodany ustawą z dnia 6 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej, Dz.U. 2002 Nr 108, poz. 945.

²⁵ Np. wyroki NSA: z 30 sierpnia 2012 r., II GSK 1069/11, LEX 1244462; z 24 kwietnia 2014 r., II GSK 78/13, LEX 1481834; z 12 kwietnia 2012 r., II GSK 864/11, LEX 1244848; z 22 lipca 2014 r., II GSK 717/13, LEX 1519190.

poprzez ustalenie przez Prezesa UPRP obowiązującego sposobu interpretacji przepisów dotyczących kwalifikacji prawnopatentowej programów komputerowych i rozwiązań z ich zastosowaniem – zgodnego z przyjętymi w EPO²⁶.

3. Okres współczesny – pytania, wątpliwości i kontrowersje

W ciągu ostatnich dwudziestu lat zmianie uległa struktura systemów ochrony patentowej na terytorium UE, a poszerzeniu – zakres unijnych unormowań dotyczących prawa patentowego. Przede wszystkim od 1 czerwca 2023 r. weszła w życie nowa instytucja – patent europejski o jednolitym skutku, czyli „patent jednolity”. Jest to rodzaj patentu europejskiego, a więc udzielanego przez EPO na podstawie EKP, ale w odróżnieniu od „zwykłego” patentu europejskiego, nie ma charakteru „wiązki” patentów rozpadającej się po zakończeniu postępowania przed EPO na odrębne prawa podmiotowe – patenty krajowe. Jest to bowiem prawo o jednolitym skutku na terytorium wszystkich tych państw, które przystąpiły do patentu jednolitego. Jakkolwiek w założeniu miał to być patent unijny, czyli obejmujący swoim skutkiem całe terytorium UE, to w 2024 r. jednolity patent obejmuje 18 państw²⁷. Polska pozostaje poza tym systemem.

Ponadto w ciągu ostatnich 20 lat przyjęto w UE nowe unormowania dotyczące różnych aspektów ochrony patentowej, a wiele unormowań jest w toku prac legislacyjnych na różnych jej etapach²⁸. Znacznie szersza niż przed 20 laty

²⁶ Ogólne wytyczne Prezesa Urzędu Patentowego RP w zakresie wynalazków i wzorów użytkowych z 2023 r. w zakresie wynalazków i wzorów użytkowych, zob. *Wiadomości Urzędu Patentowego* 2/2023, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2023, https://uprp.gov.pl/sites/default/files/wup/2023/01_1-5/02//wup02_2023.pdf [dostęp: 2.06.2024].

²⁷ Podstawę prawną systemu patentu jednolitego stanowią przyjęte w 2012 r. dokumenty: rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 1257/2012 z dnia 17 grudnia 2012 r. wprowadzające wzmocnioną współpracę w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej, Dz. Urz. UE L 361, 31.12.2012, s. 1–8; rozporządzenie Rady (UE) 1260/2012 z dnia 17 grudnia 2012 r. wprowadzające wzmocnioną współpracę w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej w odniesieniu do mających zastosowanie ustaleń dotyczących tłumaczeń, Dz. Urz. UE L 361, 31.12.2012, s. 89–92. Warunkiem wejścia w życie patentu jednolitego była ratyfikacja tego Porozumienia przez co najmniej 13 państw, w tym Francję, Niemcy i Włochy – w rezultacie ratyfikowało 17, a w 2024 r. państwo 18. – Rumunia.

²⁸ 26 kwietnia 2023 r. Komisja przyjęła tzw. Pakiet farmaceutyczny – projekty aktów prawnych dotyczących funkcjonowania tego rynku m.in. dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie unijnego kodeksu odnoszącego się do produktów leczniczych stosowanych u ludzi oraz uchylająca dyrektywę 2001/83/WE i dyrektywę 2009/35/WE, COM (2023) 192, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0192> [dostęp: 2.06.2024] i rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające unijne procedury wydawania pozwoleń dla produktów leczniczych stosowanych u ludzi i nadzoru nad nimi oraz ustanawiające zasady regulujące

jest więc ingerencja prawa unijnego w prawo patentowe mająca na celu jego harmonizację lub wręcz ujednolicanie, m.in. przez eliminację wątpliwości związanych z interpretacją przepisów prawa patentowego, jak też możliwość takiej ingerencji (także niebezpośredniej). Jednak wciąż, wraz z postępującym postępem technicznym, pojawianiem się nowych rodzajów osiągnięć, podnoszone są nowe wątpliwości dotyczące zarówno sposobu stosowania w odniesieniu do nich obowiązującego prawa patentowego, jak też co do adekwatności obowiązującego modelu ochrony patentowej do tych nowych osiągnięć, co prowadzi do zgłaszania postulatów *de lege ferenda*.

Także współcześnie w centrum zainteresowania pozostają zagadnienia prawnopatentowego statusu rozwiązań biotechnologicznych oraz informatycznych. Jednak o ile w poprzednio omawianym okresie kontrowersje koncentrowały się na przynależności rozwiązań z tych dziedzin do prawnopatentowej kategorii wynalazków, to obecnie dotyczą przede wszystkim zdolności patentowej konkretnych rodzajów wynalazków z tych dziedzin, sposobu interpretacji w odniesieniu do nich przesłanek zdolności patentowej. Oprócz pytań stawianych *de lege lata* dopuszczalność ich patentowania analizowana bywa też *de lege ferenda* – przez pryzmat zgodności takich patentów i ich skutków z celem i funkcją ochrony patentowej.

Wśród wynalazków biotechnologicznych już od dłuższego czasu tego rodzaju kontrowersje budzi zagadnienie zdolności patentowej sposobów tworzenia nowych roślin. W świetle zarówno postanowień EKP, jak i dyrektywy 98/44/WE, oczywiste jest, że wynalazek, którego przedmiotem jest sposób (proces) otrzymywania nowych roślin lub zwierząt, może być na terytorium UE patentowany, z zastrzeżeniem, że nie jest to sposób zasadniczo biologiczny. Zakaz patentowania tego rodzaju sposobów jest bowiem wyraźnie sformułowany zarówno w EKP (art. 53 b), jak i w dyrektywie 98/44/WE (art. 4 ust. 1 b). Identyfikacja – charakterystyka sposobów, których patentowanie jest zabronione, stanowi przedmiot wielu wypowiedzi przedstawicieli doktryny i decyzji EUP²⁹.

działalność Europejskiej Agencji Leków, zmieniające rozporządzenie (WE) 1394/2007 i rozporządzenie (UE) 536/2014 oraz uchylające rozporządzenie (WE) 726/2004, rozporządzenie (WE) 141/2000 i rozporządzenie (WE) 1901/2006, COM (2023) 193, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/AUTRES_INSTITUTIONS/COMM/COM/2023/11-06/COM_COM20230193_PL.pdf [dostęp: 2.06.2024], dotyczących prawa farmaceutycznego – projekty te są obecnie przedmiotem prac i dyskusji.

²⁹ Na gruncie prawa patentu europejskiego za rozstrzygające można uznać stanowisko wyrażone w decyzji EPO z dnia 9 grudnia 2010 r., G 1/08. W dyrektywie wyjaśniono (art. 2 ust. 2), że jest to proces składający się w całości ze zjawisk naturalnych, takich jak krzyżowanie i selekcja. Szerzej na temat sposobu interpretacji tego zakazu zob. K. Felchner, Ż. Pacud, *Ochrona roślin w prawie własności przemysłowej – porównanie modelu ochrony patentowej i ochrony wyłącznym prawem hodowcy*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2015, nr 1, s. 26–37.

Jednak od kilku już lat w centrum zainteresowania jest zagadnienie wpływu tego zakazu na dopuszczalność patentowania produktów uzyskanych takimi sposobami. Kontrowersje wokół tej kwestii znalazły wyraz m.in. w zróżnicowanych stanowiskach prezentowanych przez EUP. W decyzjach Rozszerzonej Izby Odwoławczej wydanych w 2015 r.³⁰ wyraźnie stwierdzono, że art. 53(b) EKP nie ma negatywnego wpływu na dopuszczalność udzielania patentów na podstawie zastrzeżeń dotyczących produktów bezpośrednio uzyskanych w procesie zasadniczo biologicznym, nawet jeżeli sposób wymieniony jako jedyna cecha określająca daną roślinę jest sposobem czysto biologicznym³¹. Stanowisko to spotkało się z krytyką ze strony tych komentatorów, którzy dostrzegli w nim jeden z przejawów ekspansji prawa patentowego polegającej na zwiększaniu dostępności ochrony patentowej poza granice uzasadnione jej celem i funkcją. Jednoznacznie krytycznie interpretacja wskazana w decyzjach G2/12 i G2/13 została oceniona przez Komisję Europejską³² oraz Parlament Europejski³³. Odnosząc się do postanowienia dyrektywy 98/44/WE (art. 4 ust. 1 pkt b), będącego odpowiednikiem art. 53 (b) EKP i powołując się na intencję jej twórców, stwierdzono, że zakaz patentowania sposobów zasadniczo biologicznych powinien być interpretowany w taki sposób, by wyłączona była dopuszczalność patentowania produktów uzyskanych takimi sposobami. Jakkolwiek EPO, nie będąc organem unijnym, nie jest związany stanowiskiem KE, to dla wyeliminowania diametralnych różnic między interpretacją prawa patentowego w EPO a interpretacją w prawie krajowym państw UE³⁴, Rada Administracyjna

³⁰ Decyzja EPO z 25 marca 2015 r., G-2/12 i G-2/13, EP:BA:2015:G000212.20150325.

³¹ Szerzej zob. D. Kasprzycki, *The patentability of plants and plant-related inventions under the European patent convention*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2020, t. 148, nr 2, s. 62–77; M. du Vall, J. Ożegalska-Trybalska, *Odmiany roślin i rasy zwierząt*, [w:] E. Traple (red.), *Prawo patentowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 257–264.

³² Zawiadomienie Komisji w sprawie niektórych artykułów dyrektywy 98/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony prawnej wynalazków biotechnologicznych, Dz. Urz. UE C 411, 8.11.2016, s. 3–14.

³³ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 19 września 2019 r. w sprawie zdolności patentowej roślin i procesów czysto biologicznych (2019/2800(RSP)), Dz. Urz. UE C 171, 6.5.2021, s. 21–24, pkt C „mając na uwadze, że patenty na produkty uzyskane w procesach czysto biologicznych lub na materiał genetyczny niezbędny do konwencjonalnej hodowli podważają wyłączenie zawarte w art. 53 lit. b) Konwencji o udzielaniu patentów europejskich i w art. 4 dyrektywy 98/44/WE”.

³⁴ W niektórych krajach wyraźnie wyłączona jest dopuszczalność patentowania produktów uzyskanych sposobami zasadniczo biologicznymi, np. Niemcy (sec. 2 a (1) Patentgesetz of 16 December 1980 [Ustawa patentowa z dnia 16 grudnia 1980 r.], BGBl. 1981 I S. 1, https://dejure.org/BGBl/1981/BGBl_I_S_1 [dostęp: 2.06.2024]), Francja: Code de la propriété intellectuelle of 4 September 2024 [Kodeks własności intelektualnej z dnia 4 września 2024 r.], L 611-19 I.3, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006069414/LEGISCTA000006179052?init=true&page=1&query=L+611-19+&searchField=ALL&tab_selection=all&anchor=LEGIARTI000033033596#LEGIARTI000033033596 [dostęp: 2.06.2024]); Holandia (art. 3.1. d Rijksoctrooiwet 1995 [Ustawa

EUP wydała w lipcu 2017 r. decyzję o dodaniu do Regulaminu Wykonawczego EKP Zasady 28(2)³⁵ określającej jako właściwy taki sposób interpretacji art. 53 (b) tej Konwencji, jaki wskazała Komisja Europejska. W kolejnej decyzji (G 3/19)³⁶ Rozszerzona Izba Odwoławcza stwierdziła, że wobec zmiany Regulaminu Wykonawczego, art. 53(b) EKP powinien być interpretowany jako wyłączający dopuszczalność udzielania patentów na podstawie zastrzeżeń dotyczących roślin, materiału roślinnego lub zwierząt, jeżeli zastrzegany produkt jest uzyskiwany wyłącznie za pomocą zasadniczo biologicznego procesu lub jeżeli zastrzegane cechy procesu definiują zasadniczo biologiczny proces³⁷. Jakkolwiek decyzja ta wzbudziła poważne wątpliwości i zastrzeżenia, to jest to interpretacja obowiązująca obecnie w EUP, a wobec roli EUP w systemie ochrony patentowej na terytorium UE, w szczególności jako organu udzielającego patentów jednolitych, można ją uznać za dominującą w UE.

W sporze tym zderzają się ze sobą dwie koncepcje roli ochrony patentowej w systemie prawnym i społecznym, determinujące interpretację przepisów. Z jednej strony podejście tradycyjne, zgodnie z którym ochrona patentowa (a więc ochrona interesu indywidualnego, a więc i dostępność patentu) jest instrumentem służącym dobru ogólnemu, interesowi publicznemu. Konsekwencją takiego podejścia jest założenie, że celowi temu, a więc wyważeniu interesu indywidualnego i interesu publicznego, służą przepisy określające przesłanki zdolności patentowej, a także zakazy patentowania. A zatem interpretacja przepisów winna uwzględniać wykładnię celowościową, co pozwala np. wyeliminować jako nieprawidłową interpretację prowadzącą do pozbawienia danego przepisu znaczenia. Rezultatem takiej interpretacji jest wywodzenie niedopuszczalności patentowania roślin i zwierząt uzyskanych zasadniczo biologicznymi sposobami z zakazu patentowania takich sposobów. Odmienne stanowisko oznaczałoby bowiem marginalizowanie, a nawet niweczenie zamierzonego skutku zakazu patentowania zasadniczo biologicznego sposobu otrzymywania roślin czy zwierząt³⁸.

o patencie krajowym z 1995 r.], <https://wetten.overheid.nl/BWBR0007118/2023-06-01> [dostęp: 2.06.2024]), Polska (art. 29 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 16 października 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz.U. 2019, poz. 2309).

³⁵ Decyzja Rady Administracyjnej Europejskiego Urzędu Patentowego CA/D 6/17 z 29 czerwca 2017 r., zmieniająca zasady nr 27 i 28 Regulaminu wykonawczego Konwencji o udzielaniu patentów europejskich, Dz. Urz. EPO A 52, 31.05.2019.

³⁶ Decyzja Rozszerzonej Izby Odwoławczej EPO z 14 maja 2020 r., G-3/19 EP:BA:2020:G000319.20200514.

³⁷ Zakaz ten ma jednak zastosowanie jedynie do patentów udzielonych po 30 czerwca 2017 r. oraz do zgłoszeń patentowych złożonych po tym dniu.

³⁸ Zwraca się na to uwagę np. Bundestagsdrucksache 17/14222 vom 26. Juni 2013 [Druk Bundestagu

Kontrowersje wokół patentowania wynalazków dotyczących roślin i zwierząt nie ograniczają się do interpretacji zakazu patentowania zasadniczo biologicznych procesów ich otrzymywania. W ostatnim czasie przedmiotem dyskusji stało się także patentowanie niektórych sposobów, których techniczny charakter jest bezsporny, jak również produktów uzyskanych takimi sposobami. Dyskusja dotyczy, najogólniej rzecz ujmując, nowych technik genetycznych (NGT) i ich rezultatów. Są to opracowane w początku XXI w. takie sposoby otrzymywania roślin, które pozwalają precyzyjnie edytować lub modyfikować geny w obrębie własnego genomu organizmu bez konieczności wprowadzania obcego DNA³⁹. Jest to jedna z zasadniczych cech różniących NGT od dawno znanych sposobów modyfikacji genetycznych polegających na wprowadzaniu do genomu organizmu (rośliny) materiału genetycznego (transgenów) z innego gatunku. NGT są od tych „starych” metod prostsze, a przy tym bardziej efektywne. Efektywność i precyzja czynią te metody szczególnie atrakcyjnymi dla użytkowników, tj. hodowców, rolników, konsumentów, a także dla środowiska. Dlatego uznaje się, że w interesie publicznym jest upowszechnienie tych metod, a także uzyskanych dzięki nim roślin.

Kierując się m.in. tym postulatem, a więc zapewnieniem szerokiej dostępności takich technologii i jej produktów, Parlament Europejski przyjął w lutym 2024 r. rezolucję w sprawie zakazu patentowania roślin uzyskanych za pomocą nowych technik genomowych (rośliny NGT), materiału roślinnego, jego części, informacji genetycznej i cech procesu, które zawierają⁴⁰. Takiego zakazu nie zawiera jednak (wymagałoby to zmiany dyrektywy 98/44/WE) projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczący reguł korzystania z genetycznie modyfikowanych roślin oraz ich uwalniania do środowiska roślin i innych produktów otrzymywanych tego rodzaju technikami opublikowany w maju 2024⁴¹. Przewidziano w nim jednak mechanizmy ograniczające zain-

17/14222 z 26 czerwca 2013 r.): Entwurf eines Gesetzes zur Novellierung patentrechtlicher Vorschriften und anderer Gesetze des gewerblichen Rechtsschutzes [Projekt ustawy o zmianie przepisów patentowych i innych przepisów prawa własności intelektualnej].

³⁹ Np. przy użyciu ukierunkowanej mutagenazy lub technik edycji genów, takich jak CRISPR. EU NGT proposal approval, <https://www.marks-clerk.com/insights/articles/eu-ngt-proposal-approval/> [dostęp: 2.06.2024].

⁴⁰ Rezolucja ustawodawcza Parlamentu Europejskiego z dnia 24 kwietnia 2024 r. w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie roślin uzyskiwanych za pomocą niektórych nowych technik genomowych oraz pochodzących z tych roślin żywności i pasz, oraz w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2017/625 (COM(2023)0411 – C9-0238/2023 – 2023/0226(COD)), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=EP:P9_TA\(2024\)0067](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=EP:P9_TA(2024)0067) [dostęp: 7.02.2024].

⁴¹ Draft Regulation of the European Parliament and of the Council on plants obtained by certain new genomic techniques and their products food and feed, and amending Regulation (EU)

interesowanie takimi patentami⁴². Tryb i reguły wprowadzania na rynek roślin oraz innych produktów NGT, jak też i ich uwalniania do środowiska w innych celach, uzależniono bowiem m.in. od tego, czy są one objęte ochroną patentową. Te spośród roślin uzyskanych sposobem NGT, które zaliczone zostaną do kategorii NGT 1, tzn. charakteryzują się określonymi cechami technicznymi i nie są objęte ochroną patentową, uwalniane mogą być do środowiska i wprowadzane na rynek na takich samych zasadach jak rośliny otrzymywane sposobami biologicznymi. Natomiast patentowanie technologii NGT lub jej produktów, jak również ubieganie się o patent sprawia, że uwolnienie ich do środowiska poprzedzone musi być przeprowadzeniem procedur przewidzianych w UE dla GMO i to niezależnie od ich cech technicznych.

Projekt rozporządzenia nie wprowadza zmian w prawie patentowym. Jednak u podłoża zawartych w nim unormowań nakierowanych na zmniejszenie zainteresowania patentowaniem sposobów otrzymywania roślin technikami NGT oraz ich produktów, są kontrowersje dotyczące dopuszczalności patentowania takich osiągnięć, tj. tego, czy powinny one być patentowalne. Zdaniem niektórych środowisk, a pogląd ten znalazł wyraz w przywołanym wyżej stanowisku Parlamentu Europejskiego, patentowanie tego rodzaju wynalazków powoduje takie ograniczenie dostępności wartościowego materiału hodowlanego, technik hodowlanych oraz materiału rozmnożeniowego⁴³, które godzi w interes publiczny, a przy tym sprzeczne jest z celem i funkcją ochrony patentowej.

Warto zauważyć, że taki skutek patentowalności rozwiązań NGT, podobnie jak i wszelkich innych rozwiązań, nie jest bezsporny ani oczywisty. Spór na temat generalnego wpływu patentów na rozwój gospodarczy pozostaje nierozstrzygnięty od dziesięcioleci. Od pewnego jednak czasu coraz częściej prezentowany jest pogląd, że wpływ ten jest zróżnicowany w zależności od dziedziny. Dlatego postulowane jest podejmowanie badań nakierowanych na jego ustalenie w takim przedmiotowo wyróżnionym zakresie. Ich wyniki

2017/625, 2023/0226 (COD), <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9904-2024-INIT/en/pdf> [dostęp: 2.06.2024].

⁴² Na marginesie warto zauważyć, że przewidziany w projekcie rozporządzenia mechanizm „zniechęcania” do ubiegania się o patentową ochronę wynalazków NGT, może być też postrzegany jako „karta przetargowa” w procesie ustaleń trybu i reguł uwalniania do środowiska roślin genetycznie modyfikowanych. Wobec tego, że zagadnienie to w UE wciąż budzi poważne kontrowersje, nie można wykluczyć, że w zamian za zgodę na ułatwienie i uproszczenie tych procedur (czy nawet zwolnienie od nich) proponuje się ograniczenie ich patentowej ochrony.

⁴³ Motyw 14 preambuły projektu rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie UE 2017/625.

mogą stać się podstawą różnicowania reguł ochrony patentowej w zależności od dziedziny. Takie działanie przewidziano w projekcie zmieniającym rozporządzenie 2017/625. Powołana przez Komisję grupa ekspertów ma ocenić skutki patentowania roślin NGT, tj. przede wszystkim wpływ, jaki patentowanie roślin i związane z tym praktyki licencjonowania mogą mieć na innowacje w hodowli roślin, na dostęp hodowców do materiału genetycznego roślin i technik oraz na dostępność materiału reprodukcyjnego roślin dla rolników, a także na ogólną konkurencyjność unijnego sektora hodowli roślin. Dopiero ustalenia tej grupy ekspertów stałyby się podstawą oceny zasadności postulatów wyłączenia patentowalności roślin NGT i ewentualnego podejmowania działań w tym kierunku, a więc zmiany prawa patentowego.

Także kontrowersje i wątpliwości powstające obecnie w związku z ochroną patentową technologii informatycznych z reguły nie dotyczą już zaliczenia ich do prawnopatentowej kategorii wynalazków. Koncentrują się one na zagadnieniach związanych z zapewnieniem odpowiedniego poziomu i zakresu dostępności konkretnych rodzajów wynalazków z tych dziedzin, w tym zwłaszcza tych związanych z technologią blockchain, Internetem rzeczy oraz ze sztuczną inteligencją (SI), przy czym oczywiście jednym z zagadnień spornych jest określenie tego „odpowiedniego” poziomu. Dyskusje te są konsekwencją specyfiki zarówno technicznej, jak też społecznej i ekonomicznej takich wynalazków. Jedną z cech charakterystycznych, wspólnych tym różnym, choć ze sobą współdziałającym rozwiązaniom, jest to, że ich wartość ekonomiczna i społeczna zależy od skali ich dostępności oraz interoperacyjności. Cecha taka nie jest czymś nowym, ale ze względu na mnogość dziedzin, w jakich wyszczególnione wyżej wynalazki znajdują zastosowanie i powiązania między tymi dziedzinami, zależność między zakresem i skalą upowszechnienia takich rozwiązań a ich wartością wydaje się obecnie ważniejsza niż kiedykolwiek w przeszłości.

Technologie blockchain, a także współdziałające z nimi takie rozwiązania, jak Internet rzeczy czy sztuczna inteligencja (SI), mimo że ich historia jest jeszcze stosunkowo krótka, mają istotne znaczenie w licznych i różnorodnych rodzajach działalności nie tylko gospodarczej, nie tylko działalność taką usprawniając, ale niejednokrotnie – umożliwiając. Rola ta wciąż wzrasta⁴⁴.

To szerokie zastosowanie takich technologii rodzi oczywiste dążenie do ich patentowania, tj. uzyskania wyłączności. Na gruncie prawa patentu

⁴⁴ Na temat zastosowania technologii blockchain m.in. E. Tzoulia, *The blockchain ecosystem in the light of intellectual property law*, „Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law” 2022, t. 13, nr 1, s. 290–301, https://www.jipitec.eu/archive/issues/jipitec-13-3-2022/5560/tzoulia_13_3_2022.pdf [dostęp: 2.06.2024].

europejskiego wynalazki blockchain, podobnie jak i dotyczące Internetu rzeczy, uznawane są za zwykłe wynalazki realizowane za pomocą komputera⁴⁵. Jednak właśnie znaczenie lub wręcz niezbędność dostępu do takich technologii dla prowadzenia wielu rodzajów działalności gospodarczej lub utrzymania się na rynku jest źródłem i uzasadnieniem sprzeciwów wobec ich patentowania. Po pierwsze, co podnoszono już wcześniej, sprzeciwiając się generalnie ochronie patentowej programów komputerowych, a co jeszcze silniej jest akcentowane w kontekście patentowania technologii blockchain, w dziedzinie tej, postęp techniczny ma charakter przyrostowy, a więc wymaga korzystania z istniejących rozwiązań⁴⁶. Ograniczenie ich dostępności spowalnia i utrudnia ten postęp. Po drugie, patenty ograniczające możliwość korzystania z istniejących rozwiązań, zmniejszają ich interoperacyjność, a tym samym – wartość takich rozwiązań z punktu widzenia interesu publicznego⁴⁷.

Identyfikacja tych społecznie niepożądanych, a przy tym niezgodnych z założeniami systemów ochrony patentowej skutków patentowania tego rodzaju technologii, rzadko jednak prowadzi do postulatów wyłączenia ich patentowalności. Staje się natomiast impulsem do poszukiwania takich rozwiązań prawnych, które sprzyjać będą takiej dostępności także opatentowanych technologii blockchain, która umożliwi utrzymanie tempa ich rozwoju, a także interoperacyjność systemów. Jako jeden z istotnych instrumentów osiągnięcia tego celu wskazuje się włączanie tych technologii do standardów⁴⁸, co nie tylko

⁴⁵ New frontiers in Patentability: where do we stand?, https://euipo.europa.eu/knowledge/pluginfile.php/81787/mod_resource/content/4/Alicante%20CII%20final%20EPO-1.pdf [dostęp: 2.06.2024]; The patentability of blockchain technology in Europe, <https://inventa.com/en/news/article/300/the-patentability-of-blockchain-technology-in-europe> [dostęp: 2.06.2024].

⁴⁶ Zwraca się uwagę na to, że od skali dostępności takich rozwiązań zależy też tempo postępu, gdyż „jest mało prawdopodobne, aby jakkolwiek korporacja była w stanie nadążyć za tempem, w jakim postępy są dokonywane przez nieograniczoną liczbę programistów, którzy mogą pracować nad blockchainem, gdy jest to projekt open-source”. Zob. A. Paal, *Patent Wars: The Attack of Blockchain*, „Texas Intellectual Property Law Journal” 2020, t. 28, nr 2, p. 241, https://tiplj.org/wp-content/uploads/Volumes/v28/Paalz_Final.pdf [dostęp: 2.06.2024]. I. Chaudhry podnosi też, że technologie blockchain powstały jako open source (Bitcoin) i dzięki temu rozwój ich postępował tak szybko. Zob. I. Chaudhry, *The Patentability of Blockchain Technology and the Future of Innovation*, „Landslide Magazine” 2018, t. 10, nr 4, https://www.americanbar.org/groups/intellectual_property_law/publications/landslide/2017-18/march-april/patentability-blockchain-technology-future-innovation/ [dostęp: 2.06.2024].

⁴⁷ W kontekście tych rozwiązań pojawiają się też wątpliwości dotyczące kryteriów oceny ich zdolności patentowej, a zwłaszcza poziomu wynalazczego, np. decyzja EPO z 10 października 2023 r., T-0767/21 EP:BA:2023:T076721.20231010; jednak analiza wątpliwości tego rodzaju wykracza poza temat artykułu.

⁴⁸ W tworzenie standardów, także dotyczących najnowszych technologii, w tym i blockchain zaangażowanych jest wiele organizacji standaryzacyjnych, zarówno krajowych jak i międzynarodowych, i takie standardy w tej dziedzinie już istnieją. Zob. L. König, Y. Korobeinikova, S. Tjoa, P. Kieseberg, *Comparing blockchain standards and recommendations*, „Future Internet 2020”, t. 12, nr 12, p. 1–17, <https://www.mdpi.com/1999-5903/12/12/222> [dostęp: 2.06.2024].

sprzyja ich upowszechnianiu, ale także sprawia, że, jeśli technologia taka jest opatentowana, to do jej udostępniania mają zastosowanie szczególne reguły obowiązujące w przypadku patentów niezbędnych dla wdrożenia standardów (z ang. *standard essential patent* – SEP). Zgodnie z tymi regułami, uprawnieni z patentów SEP winni podmiotom, które chcą wdrażać standard, udzielać licencji na warunkach FRAND, tj. uczciwych, rozsądnych i niedyskryminacyjnych (z ang. *fair, reasonable, non-discriminatory*).

Jakkolwiek akceptacja tej reguły wynikającej, co należy podkreślić, z prawa konkurencji a nie z prawa patentowego, jest powszechna, a w UE jej obowiązywanie znajduje potwierdzenie w orzecznictwie⁴⁹ oraz decyzjach Komisji Europejskiej, to w praktyce jej stosowanie rodzi wiele wątpliwości i kontrowersji. Wynikają one przede wszystkim z braku zgodności co do tego, jakie warunki w konkretnych okolicznościach odpowiadają tak określonym wymaganiom. Sytuacja ta jest źródłem niepewności zarówno po stronie uprawnionego z patentu, jak i zainteresowanych stosowaniem opatentowanego wynalazku włączonego do standardu.

W 2023 r. Komisja Europejska przedstawiła propozycję rozporządzenia w sprawie SEP, którego celem jest uczynienie procesu i trybu ich udostępniania bardziej efektywnym, przejrzystym i zgodnym z interesem publicznym. Parlament Europejski tę propozycję zaakceptował⁵⁰. Rozporządzenie to ma zastosowanie do wszystkich rodzajów SEP, a nie tylko technologii, których dotyczy artykuł, jednak pojawienie się patentów na takie nowe rozwiązania jak np. blockchain, ze względu na ich zasygnalizowaną wyżej specyfikę, rysuje się szczególnie wyraźnie⁵¹ i stanowi czynnik wzmacniający potrzebę tworzenia nowych regulacji w tej dziedzinie i wpływający na ich kształt⁵². Ponadto rozporządzenie, choć nie zawiera przepisów modyfikujących przepisy prawa patentowego, to ustanawiając reguły udostępniania opatentowanych wynalazków,

⁴⁹ Najistotniejsze jak dotąd orzeczenie TS z 16 lipca 2015 r., C-170/13, *Huawei Technologies Co. Ltd p. ZTE Corp. i ZTE Deutschland GmbH*, EU:C:2015:477.

⁵⁰ Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie patentów niezbędnych do spełnienia normy oraz zmieniające rozporządzenie (UE) 2017/1001, COM (2023) 232 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=COM:2023:0232:FIN> [dostęp: 2.06.2024], który Parlament Europejski zaakceptował 28 lutego 2024 r.

⁵¹ Zwraca się na to uwagę m.in. w stanowisku Instytutu Maxa Plancka: J. Drexler, D. Harhoff, B. Conde Gallego, P.R. Slowinski, *Position Statement of the Max Planck Institute for Innovation and Competition of 6 February 2024 on the Commission's Proposal for a Regulation on Standard Essential Patents*, „GRUR International” 2024, t. 73, nr 7, s. 647–665. Zwrócono uwagę, że w propozycjach specyfika tych rozwiązań nie jest dostatecznie uwzględniona.

⁵² Szerzej na temat specyfiki rozwiązań blockchain na tle innych wynalazków: H.-Ch. Sung, *When open source software encounters patents: Blockchain as an example to explore the dilemma and solutions*, „The John Marshall Review of Intellectual Property Law” 2018, t. 18, p. 56–82, <https://repository.law.uic.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1447&context=ripl> [dostęp: 2.06.2024].

wpływa na pozycję uprawnionego z patentu. Powyższe uzasadnia uwzględnienie w artykule także tego projektu i związanych z nim zagadnień.

Analiza i ocena trafności rozwiązań zawartych w projekcie rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie 2017/1001 wykracza poza temat niniejszego artykułu. Ze strony wielu komentatorów i środowisk zgłoszono wobec niego zastrzeżenia. W ramach tematu mieszczą się jedynie te, u podłoża których jest zarzut osłabienia pozycji uprawnionego z patentu SEP, a więc ingerencji w treść i zakres przysługujących mu uprawnień⁵³. Taki charakter przypisywany jest przede wszystkim przepisom uzależniającym dopuszczalność wystąpienia do sądu przeciwko podmiotowi korzystającemu z opatentowanego wynalazku bez zgody uprawnionego, od uprzedniego wyczerpania pozasądowej procedury ustalania warunków licencji (art. 34 ust. 1 lit. a projektu). Unormowanie to wskazywane jest jako godzące w podstawowe uprawnienie wynikające z patentu, tj. uprawnienie do uniemożliwienia innym wytwarzania, wykorzystywania lub sprzedaży opatentowanego wynalazku⁵⁴. Wymusza ono bowiem na uprawnionym tolerowanie działań naruszających patent przez czas tej procedury, która może trwać do 9 miesięcy. Zdaniem niektórych, takie czasowe ograniczenie możliwości obrony swego prawa jest przy tym sprzeczne z założeniami i celem oraz funkcją ochrony patentowej. Postrzegane jest nawet jako godzące w prawa podstawowe uprawnionego z patentu i to nie tylko prawo do sądu, ale i do ochrony własności⁵⁵. I znów, o ile u podłoża projektowanego unormowania jest pogląd, zgodnie z którym ochrona patentowa jest instrumentem służącym interesowi publicznemu, dobru ogólnemu, to przywołana wyżej jego krytyka ma swoje źródło w przeświadczeniu, że jest to wartość samoistna.

Przedstawione wyżej przykłady wpływu nowych technologii na zmiany, a także postulaty zmian prawa patentowego, dotyczyły przede wszystkim przed-

⁵³ A.M. Verschuur, S. Bergsma, B. de Rijke, B. Rietema, *A Critical Analysis of the EC Proposal for SEP Regulation*, Kluwer Patent Blog, <https://Patentblog.Kluweriplaw.Com/2024/02/27/A-Critical-Analysis-Of-The-Ec-Proposal-For-Sep-Regulation/> [dostęp: 2.06.2024]; M. Klos, „Under no circumstances should the EU create a regulatory SEP monster”, JUVE Patent, <https://www.juve-patent.com/legal-commentary/under-no-circumstances-should-the-eu-create-a-regulatory-sep-monster/> [dostęp: 2.06.2024].

⁵⁴ Postanowienie to jest postrzegane także jako godzące w prawa podstawowe, prawo do ochrony własności oraz prawo do sądu. Zob. A.M. Verschuur, S. Bergsma, B. de Rijke, B. Rietema, *A Critical Analysis...*, dz. cyt.

⁵⁵ Ten ostatni zarzut uważam za nietrafny, ale polemika z nim wykracza poza temat artykułu. Zob. szerzej na ten temat H. Żakowska-Henzler, Ż. Zemła-Pacud, T. Zimny, *Human rights of inventors and patentees versus rule of patent protection*, [w:] H. Żakowska-Henzler, Ż. Zemła-Pacud, T. Zimny (red.), *Biotechnology, Patents, and Human Rights in Europe*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2023, p. 208–248.

miotu patentu oraz jego ochrony. Postęp techniczny, a konkretnie rozwój tzw. SI, stał się przyczyną także wątpliwości dotyczących tego, czy udział człowieka w powstanie rozwiązania ma/powinien mieć znaczenie dla jego kwalifikacji prawnopatentowej – dopuszczalności opatentowania. Innymi słowy: czy wynalazek powstały bez udziału człowieka, a tylko w wyniku działania SI, może być opatentowany. Postulaty dopuszczenia takich patentów uzasadniane są coraz większą rolą SI i równoczesnym ograniczaniem lub wręcz eliminacją roli człowieka w procesie tworzenia nowych rozwiązań. Zwraca się uwagę, że zakaz patentowania rozwiązań niebędących dziełem człowieka, może okazać się równoznaczny z wyłączeniem patentowalności niektórych wynalazków, tylko ze względu na sposób ich powstania. Tym samym zawężany byłby zakres oddziaływania systemów ochrony patentowej, a więc i przypisywane mu pozytywne oddziaływanie na postęp techniczny i rozwój gospodarczy. Podmioty finansujące prace, których rezultatem są rozwiązania powstające bez ludzkiego wkładu twórczego, pozbawione byłyby nagrody/wynagrodzenia, w postaci wyłączności patentowej. Do tej pory postulat dopuszczenia patentów na takie wynalazki powszechnie i konsekwentnie jest odrzucany zarówno przez organy patentowe, jak i przez sądy⁵⁶. Stanowisko takie uzasadniane jest funkcją ochrony patentowej, która ma stwarzać adresowaną do ludzi zachętę do tworzenia nowych rozwiązań o określonych cechach i społecznej wartości; takiej funkcji nie pełniłby patent na wynalazek powstały bez udziału człowieka. Wobec tego jednak, że sposób wykorzystania SI w procesie tworzenia wynalazku rodzi na płaszczyźnie prawa patentowego wiele wątpliwości, nieograniczających się do zagadnień podmiotowych, trudno obecnie przewidzieć kierunek przyszłych decyzji.

4. Podsumowanie

W przedstawionych wyżej przykładach zarówno zmian prawa patentowego wprowadzanych ze względu na pojawianie się nowych technologii, jak też uzasadnianych postępowaniem technicznym postulatów zmian tego prawa, dostrzec można zderzenie dwóch różnych koncepcji roli usytuowania ochrony patentowej w systemie prawnym i społecznym.

⁵⁶ Takie stanowisko zajął EPO (wyroki EPO z 21 grudnia 2021 r., J-0008/20, EP:BA:2021:J000820.20211221 oraz z 21 grudnia 2021 r., J 0009/20, EP:BA:2021:J000920.20211221), a także sąd w Wielkiej Brytanii (Judgment of the Supreme Court of 2 March 2023, 2021/0201, [2023] UKSC 49; tak wyrażnie stwierdzono w Wytycznych USPTO: Patent and Trademark Office, <https://www.federalregister.gov/agencies/patent-and-trademark-office> [dostęp: 2.06.2024]).

Pierwsza z nich bazuje na pierwotnych założeniach co do jej celu i funkcji. Zgodnie z nią ochrona patentowa służyć ma interesowi publicznemu (dobru ogólnemu) poprzez tworzenie prawnych warunków stymulujących tworzenie i upowszechnianie nowych rozwiązań, zaspokajających potrzeby ludzkie. To jest jej celem. Jego realizacji służy funkcja systemu patentowego, którą jest ochrona interesu indywidualnego. A zatem ochrona interesu indywidualnego (podmiotu uprawnionego z patentu lub ubiegającego się o patent) poprzez przyznanie i ochronę patentu, uzasadniona jest tylko w takim przypadku i zakresie, w jakim służy interesowi publicznemu. Takie założenia znajdowały odzwierciedlenie w ugruntowanych zasadach i regułach ochrony patentowej, w tym w szczególności w katalogu przedmiotów niebędących wynalazkami, a więc niepatentowalnymi, w przesłankach zdolności patentowej i w zakazach patentowania. Służą one bowiem właściwemu, tj. zgodnemu z celem ochrony patentowej, wyważeniu interesu publicznego i indywidualnego.

Sprzecznością z fundamentalnymi założeniami i koncepcjami takiego modelu ochrony patentowej uzasadniano sprzeciw wobec patentów skutkujących zarówno wyłącznością materiału biologicznego samoistnie występującego w naturze, jak również wyłącznością programów komputerowych. Podnoszono, że takie patenty, ze względu na specyfikę postępu technicznego w obu tych dziedzinach, stwarzają co najmniej poważne ryzyko hamowania prac badawczych w obszarze objętym wyłącznością. Naruszają one bowiem założoną relację między sposobem i zakresem ochrony interesu publicznego oraz indywidualnego, w szczególności tworząc bariery utrudniające tworzenie nowych rozwiązań⁵⁷.

Przejaw takiego podejścia do ochrony patentowej można też dostrzec w stanowisku Komisji Europejskiej oraz Parlamentu Europejskiego w sprawie interpretacji zakazu patentowania zasadniczo biologicznych metod otrzymywania roślin. Stwierdzenie, że zakaz ten, choć nie wynika to z jego literalnego brzmienia, obejmuje także patentowanie roślin i zwierząt uzyskanych takimi metodami, jest konsekwencją traktowania norm określających przesłanki zdolności patentowej jako determinowanych celem ochrony patentowej, a więc służących wyważeniu interesu indywidualnego i interesu publicznego. Dlatego, ustalając treść normy, uwzględniono wykładnię celowościową przepisu. Pozwoliło to m.in. wyeliminować interpretację, która prowadziłaby do marginalizacji, a nawet pozbawienia znaczenia, zakazu wyrażonego wprost w tym przepisie, tj. zakazu patentowania zasadniczo biologicznego sposobu otrzymywania roślin.

⁵⁷ M.A. Lemley, *Ex ante versus ex post justifications for intellectual property*, „University of Chicago Law Review” 2004, t. 71, nr 1, p. 129–149, <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclrev/vol71/iss1/9> [dostęp: 2.06.2024].

Patentowanie produktów uzyskanych takim sposobami pozwoliłoby bowiem na jego łatwe obchodzenie, tj. osiągnięcie rezultatu, który przez zakaz miał być wykluczony. Także tworzenie instrumentów prawnych ułatwiających dostęp do opatentowanych rozwiązań w sytuacjach, gdy jest to uzasadnione ze względu na interes publiczny, dobro ogółu (np. reguły dotyczące patentów SEP), zgodne jest z założeniem, iż ochrona patentowa, patent nie jest wartością samoistną, a jedynie bardzo cennym instrumentem. Czasowe ograniczenie możliwości podejmowania sądowych działań w celu ochrony patentu, jakkolwiek z punktu widzenia uprawnionego – niepożądane, dyktowane jest interesem publicznym⁵⁸. Taka sama koncepcja ochrony patentowej jako systemu służącego interesowi publicznemu, dobru ogólnemu znajduje także wyraz w zawartej w projekcie rozporządzenia dotyczącego technologii NGT i jej produktów propozycji powołania grupy ekspertów dla oceny skutków ochrony patentowej technologii NGT, a przede wszystkim w sposobie określenia jej zadań – pytań, na które powinna znaleźć odpowiedź.

Ta „tradycyjna” koncepcja już od wielu lat coraz częściej ustępuje jednak odmiennemu postrzeganiu ochrony patentowej i jej miejsca w systemie prawnym. Patentom (podobnie jak i innym prawo własności intelektualnej) przypisywana jest wartość samoistna, a nie instrumentalna. Dlatego model i reguły ochrony patentowej nie są determinowane innymi „zewnętrznymi” w stosunku do niej celami – jako cel wskazuje się samą ochronę patentową. Takie podejście bazuje na założeniu, że istnieje bezpośrednia korelacja między wysokim poziomem ochrony własności intelektualnej, w tym i ochrony patentowej (jej dostępnością i silną pozycją uprawnionego) a wysokim poziomem rozwoju gospodarczego i kulturalnego, a w konsekwencji ogólnego dobrobytu⁵⁹. Nie ma więc potrzeby wyważania w ramach modelu ochrony patentowej interesu publicznego i indywidualnego, gdyż „im więcej ochrony patentowej”, tym lepiej. Takie podejście znajduje też wyraz w tendencjach do przypisywania patentom, podobnie jak i innym prawom własności intelektualnej, statusu praw podstawowych⁶⁰.

Pojawienie się w II połowie XX w. rewolucyjnych technologii było silnym impulsem skłaniającym do odchodzenia od tradycyjnej ugruntowanej kon-

⁵⁸ Odrębną kwestią jest ustalenie, czy i w jakim stopniu rzeczywiście jest to rozwiązanie z punktu widzenia interesu publicznego korzystne i czy jest ono korzystne we wszystkich dziedzinach? – te zagadnienia wykraczają jednak poza temat artykułu.

⁵⁹ A. Peukert, *Intellectual property as an end in itself?*, „European Intellectual Property Review” 2011, t. 33, p. 67–71.

⁶⁰ H. Żakowska-Henzler, Ż. Zemła-Pacud, T. Zimny, *Human rights of inventors...*, dz. cyt.

cepcji ochrony patentowej, do modyfikacji założeń co do celu i funkcji prawa patentowego. Jednak ze względu na zmiany zachodzące w organizacji, sposobie prowadzenia działalności gospodarczej, a zwłaszcza ze względu na bezsporny wzrost wpływu praw własności intelektualnej na pozycję rynkową, ta nowa koncepcja nie jest ograniczona tylko do obszarów pojawiania się nowych technologii. Znajduje ona wyraźne odzwierciedlenie w tendencjach do wzmocnienia pozycji tych praw, w tym i patentu, poprzez przypisanie im statusu praw podstawowych. Coraz silniejsza pozycja tej koncepcji dostrzegalna w szczególności w unormowaniach prawnych i w orzecznictwie, sprawia, że szeroko obecnie mówi się o ekspansji prawa patentowego, o zachwianiu na płaszczyźnie prawa patentowego równowagi między interesem publicznym i indywidualnym.

Jednym z najwyraźniejszych przejawów tej nowej koncepcji było poszerzenie prawnopatentowej kategorii wynalazku o osiągnięcia wcześniej zaliczane do odkryć, upowszechnienie patentów skutkujących wyłącznością programów komputerowych. Znalazła ona także odzwierciedlenie w omawianych wyżej decyzjach EPO G 2/12 i G -2/13 określających sposób interpretacji zakazu patentowania zasadniczo biologicznych sposobów otrzymywania roślin, sposobach interpretacji art. 53 (b) EPC. Legła ona też u podłoża postulatów dopuszczenia ochrony patentowej wynalazków powstałych bez wkładu twórczego człowieka, a więc w rezultacie działania SI.

Celem artykułu nie była ocena każdej z tych koncepcji i porównywanie społecznych i ekonomicznych skutków podporządkowania ochrony patentowej każdej z nich, a zasygnalizowanie ich równoległego istnienia i oddziaływania zarówno na proces tworzenia, jak i stosowania prawa patentowego. W licznych wypowiedziach orzecznictwa, doktryny, można znaleźć stwierdzenia wskazujące na obie te koncepcje jako uzasadnienie ochrony patentowej, tzn. z jednej strony akcentowany bywa interes publiczny, któremu winna ona służyć, ochrona patentowa, a w innych jako cel i wartość samoistna wskazywana jest silna ochrona własności intelektualnej i pozycji uprawnionego z patentu. Za wysoce niepożądany uważam taki stan, w którym nie ma zgodności co do tego, która z koncepcji obowiązuje, a więc jaki jest jej cel i funkcja ochrony patentowej. Utrudnia to bowiem stosowanie obowiązującego prawa w odniesieniu do znanych już rodzajów technologii, ale także czyni niemożliwym przygotowanie prawa patentowego na pojawienie się technologii z nieznanymi nam jeszcze obszarów. Dlatego wydaje się, że nadeszła pora na przemyślenie roli ochrony patentowej, jej celu, funkcji i modelu, a więc i odpowiedzi na pytanie: czemu ona ma służyć i w jaki sposób zamierzony cel można osiągnąć.

Bibliografia

Akty prawne

- Ustawa z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości, Dz.U. 1972 Nr 43, poz. 272.
- Konwencja o udzieleniu patentów europejskich (Konwencja o patencie europejskim), sporządzona w Monachium 5 października 1973 r., zmieniona aktem zmieniającym artykuł 63 Konwencji z dnia 17 grudnia 1991 r. oraz decyzjami Rady Administracyjnej Europejskiej Organizacji Patentowej z dnia 21 grudnia 1978 r., 13 grudnia 1994 r., 20 października 1995 r., 5 grudnia 1996 r. oraz 10 grudnia 1998 r., wraz z Protokołami stanowiącymi jej integralną część, Dz.U. 2004 Nr 79, poz. 737.
- Patentgesetz of 16 December 1980 [Ustawa patentowa z dnia 16 grudnia 1980 r.], BGBl. 1981 I S. 1, https://dejure.org/BGBl/1981/BGBl._I_S._1 [dostęp: 2.06.2024].
- Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z drugiej strony, sporządzony w Brukseli 16 grudnia 1991 r., Dz.U. 1994 Nr 11, poz. 38.
- Ustawa z dnia 30 października 1992 r. o zmianie ustawy o wynalazczości i ustawy o Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. 1993 Nr 4, poz. 14.
- Rijkssoctrooiwet 1995 [Ustawa o patencie krajowym z 1995 r.], <https://wetten.overheid.nl/BWBR0007118/2023-06-01> [dostęp: 2.06.2024].
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 1610/96 z dnia 23 lipca 1996 r. dotyczące stworzenia dodatkowego świadectwa ochronnego dla środków ochrony roślin, Dz. Urz. UE L 198, 8.08.1996, s. 30–35.
- Dyrektywa 98/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 6 lipca 1998 r. w sprawie ochrony prawnej wynalazków biotechnologicznych, Dz. Urz. UE L 213, 30.07.1998, s. 13–21.
- Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej, Dz.U. 2001 Nr 49, poz. 508.
- Rozporządzenie Rady (WE) 6/2002 z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych. Dz. Urz. UE L 3, 5.01.2002, s. 1–14.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej, Dz.U. 2002 Nr 108, poz. 945.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/92/WE z dnia 9 grudnia 2002 r. w sprawie pośrednictwa ubezpieczeniowego, Dz. Urz. UE L 9, 15.01.2003, s. 3–10.

- Dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej, Dz. Urz. UE L 157, 30.04.2004, s. 45–86.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/24/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych, Dz. Urz. UE L 111, 5.05.2009, s. 16–22.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) 469/2009 z dnia 6 maja 2009 r. dotyczące dodatkowego świadectwa ochronnego dla produktów leczniczych, Dz. Urz. UE L 152, 16.06.2009, s. 1–10.
- Opinia Rozszerzonej Izby Odwoławczej w sprawie G-0003/08 z dnia 12 maja 2010 r., EP:BA:2009:G000308.200910162.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 1257/2012 z dnia 17 grudnia 2012 r. wprowadzające wzmocnioną współpracę w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej, Dz. Urz. UE L 361, 31.12.2012, s. 1–8.
- Rozporządzenie Rady (UE) 1260/2012 z dnia 17 grudnia 2012 r. wprowadzające wzmocnioną współpracę w dziedzinie tworzenia jednolitego systemu ochrony patentowej w odniesieniu do mających zastosowanie ustaleń dotyczących tłumaczeń, Dz. Urz. UE L 361, 31.12.2012, s. 89–92.
- Bundestagsdrucksache 17/14222 vom 26. Juni 2013 [Druk Bundestagu 17/14222 z 26 czerwca 2013 r.].
- Zawiadomienie Komisji w sprawie niektórych artykułów dyrektywy 98/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie ochrony prawnej wynalazków biotechnologicznych, Dz. Urz. UE C 411, 8.11.2016, s. 3–14.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1001 z dnia 14 czerwca 2017 r. zmieniające rozporządzenie nr 207/2009 w sprawie wspólnotowego znaku towarowego, Dz. Urz. UE L 154, 16.06.2017, s. 1–99.
- Decyzja Rady Administracyjnej Europejskiego Urzędu Patentowego CA/D 6/17 z 29 czerwca 2017 r., zmieniająca zasady nr 27 i 28 Regulaminu wykonawczego Konwencji o udzielaniu patentów europejskich, Dz. Urz. EPO A 52, 31.05.2019.
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 19 września 2019 r. w sprawie zdolności patentowej roślin i procesów czysto biologicznych (2019/2800(RSP)), Dz. Urz. UE C 171, 6.05.2021, s. 21–24.
- Ustawa z dnia 16 października 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo własności przemysłowej oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz.U. 2019, poz. 2309.
- Projekt dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie unijnego kodeksu odnoszącego się do produktów leczniczych stosowanych u ludzi

oraz uchylająca dyrektywę 2001/83/WE i dyrektywę 2009/35/WE, COM (2023) 192, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0192> [dostęp: 2.06.2024].

Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające unijne procedury wydawania pozwoleń dla produktów leczniczych stosowanych u ludzi i nadzoru nad nimi oraz ustanawiające zasady regulujące działalność Europejskiej Agencji Leków, zmieniające rozporządzenie (WE) 1394/2007 i rozporządzenie (UE) 536/2014 oraz uchylające rozporządzenie (WE) 726/2004, rozporządzenie (WE) 141/2000 i rozporządzenie (WE) 1901/2006, COM (2023) 193, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/AUTRES_INSTITUTIONS/COMM/COM/2023/11-06/COM_COM20230193_PL.pdf [dostęp: 2.06.2024].

Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie roślin uzyskiwanych za pomocą niektórych nowych technik genomowych oraz pochodzących z tych roślin żywności i pasz, oraz w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2017/625, COM (2023) 411, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0411> [dostęp: 2.06.2024].

Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie patentów niezbędnych do spełnienia normy oraz zmieniające rozporządzenie (UE) 2017/1001, COM (2023) 232, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/pl/TXT/?uri=COM:2023:0232:FIN> [dostęp: 2.06.2024].

Rezolucja ustawodawcza Parlamentu Europejskiego z dnia 24 kwietnia 2024 r. w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie roślin uzyskiwanych za pomocą niektórych nowych technik genomowych oraz pochodzących z tych roślin żywności i pasz, oraz w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2017/625 (COM(2023)0411 – C9-0238/2023 – 2023/0226(COD)), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=EP:P9_TA\(2024\)0067](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=EP:P9_TA(2024)0067) [dostęp: 7.02.2024].

Code de la propriété intellectuelle of 4 September 2024 [Kodeks własności intelektualnej z dnia 4 września 2024 r.], L 611-19 I.3, https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006069414/LEGISCTA000006179052?init=true&page=1&query=L+611=19-+&searchField=ALL&tab_selection=all&anchor=LEGIARTI000033033596#LEGIARTI000033033596 [dostęp: 2.06.2024].

Orzecznictwo

- Wyrok TS z 31 października 1974 r., C-15/74, *Centrafarm BV i in. p. Sterling Drug*, EU:C:1974:114.
- Decyzja Izby Odwoławczej EPO z 1 lipca 1998 r., T-1173/97, *Computer program product/IBM*, EP:BA:1998:T117397.19980701.
- Decyzja EPO z 4 lutego 1999 r., T-0935/97, *Computer program product/IBM*, EP:BA:1999:T093597.19990204.
- Decyzja EPO z 9 grudnia 2010 r., G-1/08, *Tomatoes/State of Israel*, EP:BA:2010:G000108.20101209.
- Wyrok NSA z 12 kwietnia 2012 r., II GSK 864/11, LEX 1244848.
- Wyrok NSA z 30 sierpnia 2012 r., II GSK 1069/11, LEX 1244462.
- Wyrok NSA z 24 kwietnia 2014 r., II GSK 78/13, LEX 1481834.
- Wyrok NSA z 22 lipca 2014 r., II GSK 717/13, LEX 1519190.
- Decyzja EPO z 25 marca 2015 r., G-2/12, *Tomatos II* i G-2/13 *Broccoli II*, EP:BA:2015:G000212.20150325.
- Wyrok TS z 16 lipca 2015 r., C-170/13, *Huawei Technologies Co. Ltd p. ZTE Corp. i ZTE Deutschland GmbH*, EU:C:2015:477.
- Decyzja Rozszerzonej Izby Odwoławczej EPO z 14 maja 2020 r., G-3/19, EP:BA:2020:G000319.20200514.
- Decyzja EPO z 21 grudnia 2021 r., J-0008/20 i J-0009/20, *Designation of inventor/DABUS* EP:BA:2021:J000820.20211221.
- Judgment of the Supreme Court of 2 March 2023, 2021/0201, [2023] UKSC 49.
- Decyzja EPO z 10 października 2023 r., T-0767/21, *Blockchain generation method/NIPPON*, EP:BA:2023:T076721.20231010.

Publikacje

- Chaudhry I., *The Patentability of Blockchain Technology and the Future of Innovation*, „Landslide Magazine” 2018, 10(4), https://www.americanbar.org/groups/intellectual_property_law/publications/landslide/2017-18/march-april/patentability-blockchain-technology-future-innovation/ [dostęp: 2.06.2024].
- Drexl J., Harhoff D., Conde Gallego B., Slowinski P.R., *Position statement of the max planck institute for innovation and competition of 6 February 2024 on the commission's proposal for a regulation on standard essential patents*, „GRUR International” 2024, t. 73, nr 7, s. 647–665.

- Felchner K., Pacud Ž., *Ochrona roślin w prawie własności przemysłowej – porównanie modelu ochrony patentowej i ochrony wyłącznym prawem hodowcy*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2015, nr 1, s. 26–37.
- Kasprzycki D., *The patentability of plants and plant-related inventions under the European patent convention*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” 2020, t. 148, nr 2, s. 62–77.
- König L., Korobeinikova Y., Tjoa S., Kieseberg P., *Comparing blockchain standards and recommendations*, „Future Internet 2020”, t. 12, nr 12, p. 1–17, <https://www.mdpi.com/1999-5903/12/12/222> [dostęp: 2.06.2024].
- Lemley M.A., *Ex ante versus ex post justifications for intellectual property*, „University of Chicago Law Review” 2004, t. 71, nr 1, p. 129–149, <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclrev/vol71/iss1/9> [dostęp: 2.06.2024].
- Paal A., *Patent wars: The attack of blockchain*, „Texas Intellectual Property Law Journal” 2020, t. 28, nr 2, p. 241–275, https://tiplj.org/wp-content/uploads/Volumes/v28/Paalz_Final.pdf [dostęp: 2.06.2024].
- Peukert A., *Fictitious commodities: A theory of intellectual property inspired by Karl Polanyi’s „Great Transformation”*, „Fordham Intellectual Property Media & Entertainment Law Journal” 2019, t. 29, nr 4, p. 1151–1200, <https://ir.lawnet.fordham.edu/iplj/vol29/iss4/4> [dostęp: 2.06.2024].
- Peukert A., *Intellectual Property as an End in Itself?*, „European Intellectual Property Review” 2011, t. 33, p. 67–71.
- Sung H.-Ch., *When open source software encounters patents: Blockchain as an example to explore the dilemma and solutions*, „The John Marshall Review of Intellectual Property Law” 2018, t. 18, p. 56–82, <https://repository.law.uic.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1447&context=ripl> [dostęp: 2.06.2024].
- Szajkowski A., Sołtysiński S., Szymanek T., *Komentarz do prawa wynalazczego*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1990.
- Tzoulia E., *The blockchain ecosystem in the light of intellectual property law*, „Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law” 2022, 13(1), s. 290–301, https://www.jipitec.eu/archive/issues/jipitec-13-3-2022/5560/tzoulia_13_3_2022.pdf [dostęp: 2.06.2024].
- Vall M. du, Ożegalska-Trybalska J., *Odmiany roślin i rasy zwierząt*, [w:] E. Trauple (red.), *Prawo patentowe*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 257–264.
- Vall M. du, Żakowska-Henzler H., *Wynalazek*, [w:] R. Skubisz (red.), *Prawo własności przemysłowej*, System Prawa Prywatnego, C.H. Beck, Warszawa 2017, s. 239–342.

Wiadomości Urzędu Patentowego RP, Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2023, https://uprp.gov.pl/sites/default/files/wup/2023/01_1-5/02//wup02_2023.pdf [dostęp: 2.06.2024].

Żakowska-Henzler H., Zemła-Pacud Ż., Zimny T., *Human rights of inventors and patentees versus rule of patent protection*, [w:] H. Żakowska-Henzler, Ż. Zemła-Pacud, T. Zimny (red.), *Biotechnology, Patents, and Human Rights in Europe*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 2023, p. 208–248.

Źródła internetowe

Definicje podstawowych pojęć związanych z techniką i technologią, <https://rjp.pan.pl/deutsh/2040-definicje-podstawowych-pojec-zwiazanych-z-technika-i-technologie> [dostęp: 2.06.2024].

EU NGT proposal approval, <https://www.marks-clerk.com/insights/articles/eu-ngt-proposal-approval/> [dostęp: 2.06.2024].

Klos M., „*Under no circumstances should the EU create a regulatory SEP monster*”, JUVE Patent, 4 March 2024, <https://www.juve-patent.com/legal-commentary/under-no-circumstances-should-the-eu-create-a-regulatory-sep-monster/> [dostęp: 2.06.2024].

New frontiers in Patentability: where do we stand?, https://euipo.europa.eu/knowledge/pluginfile.php/81787/mod_resource/content/4/Alicante%20CII%20final%20EPO-1.pdf [dostęp: 2.06.2024].

Patent and Trademark Office, <https://www.federalregister.gov/agencies/patent-and-trademark-office> [dostęp: 2.06.2024].

The patentability of blockchain technology in Europe, <https://inventa.com/en/news/article/300/the-patenteability-of-blockchain-technology-in-europe> [dostęp: 2.06.2024].

Verschuur A.M., Bergsma S., Rijke B. de, Rietema B., *A Critical Analysis of the EC Proposal for SEP Regulation*, Kluwer Patent Blog, 27 February 2024, <https://Patentblog.Kluweriplaw.Com/2024/02/27/A-Critical-Analysis-Of-The-Ec-Proposal-For-Sep-Regulation/> [dostęp: 2.06.2024].